

Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

- Büyük Selçuklular, Oğuzların **Üçok kolunun "Kınık" boyundandır.**
- Kınık boyunun bilinen ilk beyi Dukak Bey'dir.
- Dukak Bey'den sonra Kınık boyunun başına **Selçuk Bey** geçmiştir. Bu dönemde **Kınık boyu İslamiyet'i kabul etmiştir** (962).
- Tuğrul ve Çağrı Beyler Dönemi'nde Gaznelilerle yapılan **1040 Dandanakan Savaşı'ndan sonra Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşu tamamlanmış,** bağımsız bir devlet haline gelmiştir.
- **Devletin resmi kurucusu Tuğrul Bey'dir.**

Püf dikkat!

- **İran'da kuruldukları ve devletin yönetici kadrolarının İranlı olmasından dolayı resmi dilleri Farsçadır.**

- Çağrı Bey yeni yurt arayışları ve İslamiyet'i yayma düşüncesiyle Anadolu'ya ilk keşif akınlarını yapmıştır (1016 – 1021).

Tuğrul Bey Dönemi (1040-1063)**Pasinler Savaşı (1048) :**

- Anadolu'ya başlayan Türk akınlarından rahatsız olan **Bizans ile Selçuklular** arasında 1048 Pasinler Savaşı yaşanmış ve Bizans yenilmiştir.
- Savaş sonunda Gürcü Kralı Liparit esir alınmıştır.
- **Pasinler Savaşı Selçukluların Bizans'a karşı kazandığı ilk büyük zaferdir. Bu savaş, Türklerin Anadolu'da Bizans'la Anadolu için yaptığı ilk savaştır.**

Püf bilgi:

Tuğrul Bey, 1054 yılında Abbasi Halifesi'ni Şii Büveyhoğullarının baskısından kurtarınca halife tarafından kendisine **"Doğunun ve Batının Sultanı"** unvanı verilmiştir.

Püf çıkarım:

- Abbasi Halifesinin Tuğrul Bey'e, "Doğunun ve Batının Sultanı" unvanı vermesi, **İslam Dünyasında siyasi liderliğin Türklere geçtiğini gösterir.** Böylece Abbasi Halifeliği de Büyük Selçuklu koruyuculuğuna girmiş oldu.
- Aynı zamanda siyasi otoritenin Tuğrul Bey'de dini otoritenin de Abbasi halifesinde olması **laik devlet anlayışının uygulandığının göstergesidir.**

Alparslan Dönemi (1063-1071) :

- 1064'te Sultan Alparslan Hristiyanlar için kutsal kabul edilen Ani'yi fethetti. Bunun üzerine halife kendisine "Fetihlerin Babası" anlamına gelen **"Ebul Feth"** unvanını verdi.
- Alparslan Dönemi'nde, devletin vezirlik makamına İran (Fars) asıllı **Nizamül Mülk** getirilmiştir.

Püf nokta!

- Bu gelişme, **Selçuklu devlet yönetiminde, İran kökenlilerin zamanla etkilerini artırma yolunu da açmıştır.**

Püf bilgi:

- Fatımilerin Şii propagandası yapmak amacıyla açtıkları Dar-ül Hikme adı verilen medreseye karşı, Bağdat'ta vezir Nizamül Mülk adına **Nizamiye Medreseleri** açılmıştır.

(Bu medrese dünya tarihinin ilk üniversitesi kabul edilir.)

- Bu dönemde Hasan Sabbah'ın kurmuş olduğu Bâtini mezhep taraftarlarıyla ve Mısır'daki Şii Fatimi Devleti'yle mücadele başlamıştır.

Malazgirt Savaşı (1071) :

Türkleri Anadolu'dan atmak isteyen **Bizans İmparatorluğu ile Malazgirt Savaşı** yapılmış ve bu savaş **Alparslan önderliğindeki Selçuklular kazanmıştır.**

Malazgirt Savaşı'nın sonuçları ise şunlardır;

- ✓ **Anadolu'nun kapısı Türklere açıldı.**
- ✓ Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başlamasıyla **Türkiye Tarihi** başladı.
- ✓ İslam dünyası üzerindeki Bizans baskısı sona erdi.
- ✓ Türkleri tek başına yenemeyeceğini anlayan Bizans imparatorluğu Avrupa'dan yardım isteyerek **Haçlı Seferleri'nin başlamasına neden oldu.**
- ✓ İlk defa bir Bizans İmparatoru (*Romen Diyojen*) Müslüman bir sultana esir düştü.
- ✓ **I. Dönem Anadolu Beylikleri** kuruldu.
- ✓ Türklerin batıya ilerleyişi hızlandı.

Püf bilgi:

- Tarihte Malazgirt Savaşı'na "**Yurtaçan**"
- Miryakefalon Savaşına "**Yurttutan**"
- Büyük Taarruz'a ise "**Yurtkurtaran**" isimleri verilmiştir.

Püf dikkat!

- Malazgirt Savaşı sırasında Bizans ordusunda bulunan **Peçenekler ve Uzlar** Büyük Selçuklu Devleti tarafına geçerek savaşın kazanılmasında rol oynamışlardır.

- Malazgirt Savaşından sonra Sultan Alparslan; "**Anadolu'da fethedilen topraklar fethedenin malıdır.**" uygulamasını başlattı.

Olumlu Etkisi: Anadolu kısa sürede fethedilerek Türkleşmesi sağlandı ve Müslümanlık yayıldı.

Olumsuz Etkisi: Merkezi otorite zayıflamaya başladı.

Melikşah Dönemi (1072 – 1092) :

- **Melikşah Dönemi'nde devlet en parlak dönemini yaşamış ve en geniş sınırlarına ulaşmıştır.**

- Vezir Nizamülmülk askeri harcamaları karşılamak için ilk kez "**İkta**" sistemini kurdu.
- Bu dönemde göçebe **Türkmen isyanları** baş göstermiştir. Ayrıca Şii kökenli propaganda da ülke genelinde yoğunlaşmıştır.
- Mali işlerin düzenlenmesi amacıyla, Melikşah tarafından **Ömer Hayyam'a** güneş yılı esasına dayalı **Celali Takvim** yaptırılmıştır.
- Vezir Nizamül Mülk ve Melikşah, Bâtıniler tarafından öldürülmüştür.

Püf bilgi:

- Büyük Selçuklulardaki dini – Şii karakterli Batıni isyanları, Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki **Baba İshak** ve Osmanlı Devleti'ndeki **Şeyh Bedrettin** isyanlarına benzetilebilir.

Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılış nedenleri şunlardır:

- ✓ Hasan Sabbah'ın başlatmış olduğu Haşhaşilik (*Batınilik*) hareketi sonucunda Selçuklu devlet adamlarının suikastle öldürülmesi
- ✓ Abbasilerin gizli faaliyetleri
- ✓ **Oğuzların devlete küsmesi ve isyan etmesi**
- ✓ **Taht kavgaları**
- ✓ **Melik ve Atabeylerin bağımsızlık çalışmaları**
- ✓ 1141'de Karahitaylar ile yapılan **Katvan Savaşı'nın kaybedilmesi.**
- 1157 yılında Sultan Sencer'in ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti yıkılmıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla; *Suriye Selçukluları, Horasan Selçukluları, Kirman Selçukluları, Irak Selçukluları, Anadolu Selçukluları* gibi devletler kurulmuştur.